

JANROTMANS

Roadmap Next Economy: wat betekent dat voor Rotterdam?

Rotterdam, 19 Januari 2017

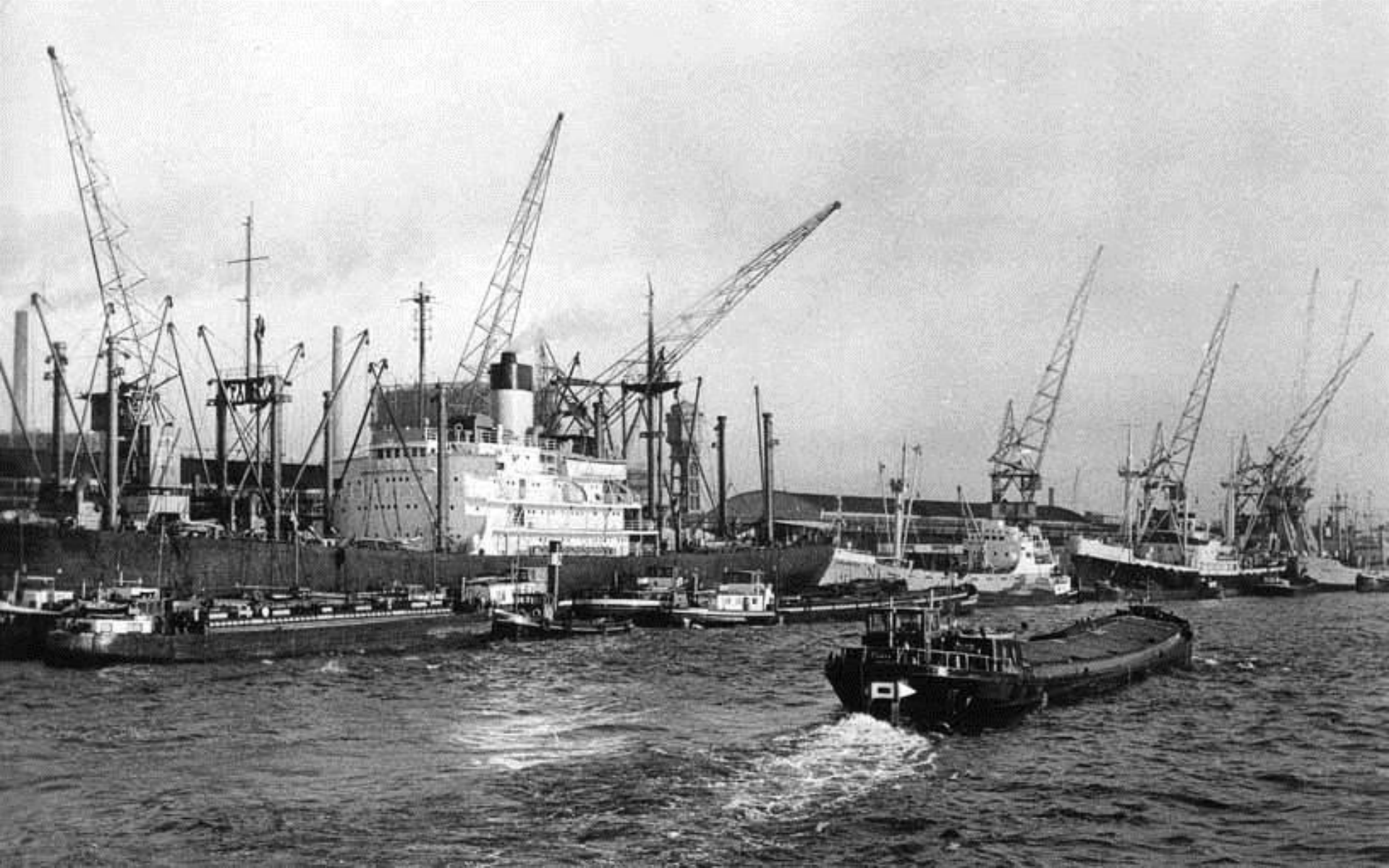
twitter.com/janrotmans

“

We leven **NIET** in tijdperk van verandering
maar in een verandering van tijdperken

”

19e EEUW

- Industriële revolutie
- Angst voor machines
- Langdurige onrust
- Sociale ongelijkheid
- Marx

20e EEUW

- Digitale revolutie
- Angst voor robots
- Steeds meer onrust
- Sociale ongelijkheid
- Piketty

1

SAMENLEVING 3.0

OVERGANG NAAR SAMENLEVING 3.0

CHAOS

DE KANTELING VAN DE SAMENLEVING

Centraal

Decentraal

Verticaal

Horizontaal

Top-down

Bottom-up

Collectief

Gepersonaliseerd

Gelijkheid

Ieder het zijne

Hokjes

Vloeibaar

Natiestaat

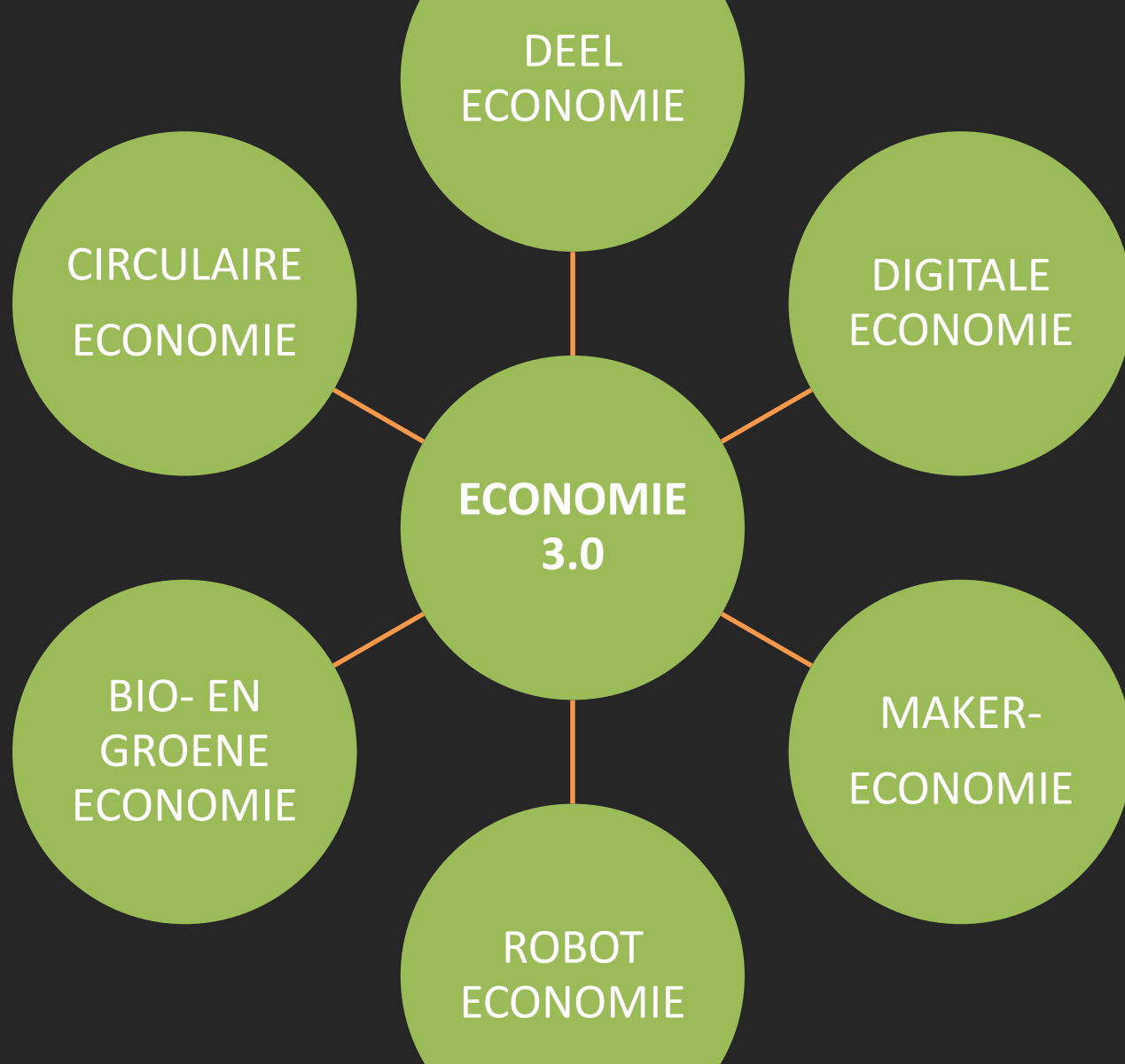
Steden & regio's

HET ROER MOET OM

Arbeidsmarkt	Persoonlijk, geen onderscheid tussen vast en flex
Pensioenstelsel	Niet verplicht en collectivistisch, maar persoonlijk
Zorg	Menselijker, eenvoudiger, goedkoper, op maat
Onderwijs	persoonlijk onderwijs op maat
Financieel stelsel	Eenvoudiger, rechtvaardiger, dienstbaar

2

ECONOMIE 3.0

DEEL
ECONOMIE

DIGITALE
ECONOMIE

MAKER-
ECONOMIE

ROBOT
ECONOMIE

BIO- EN
GROENE
ECONOMIE

CIRCULAIRE
ECONOMIE

ECONOMIE
3.0

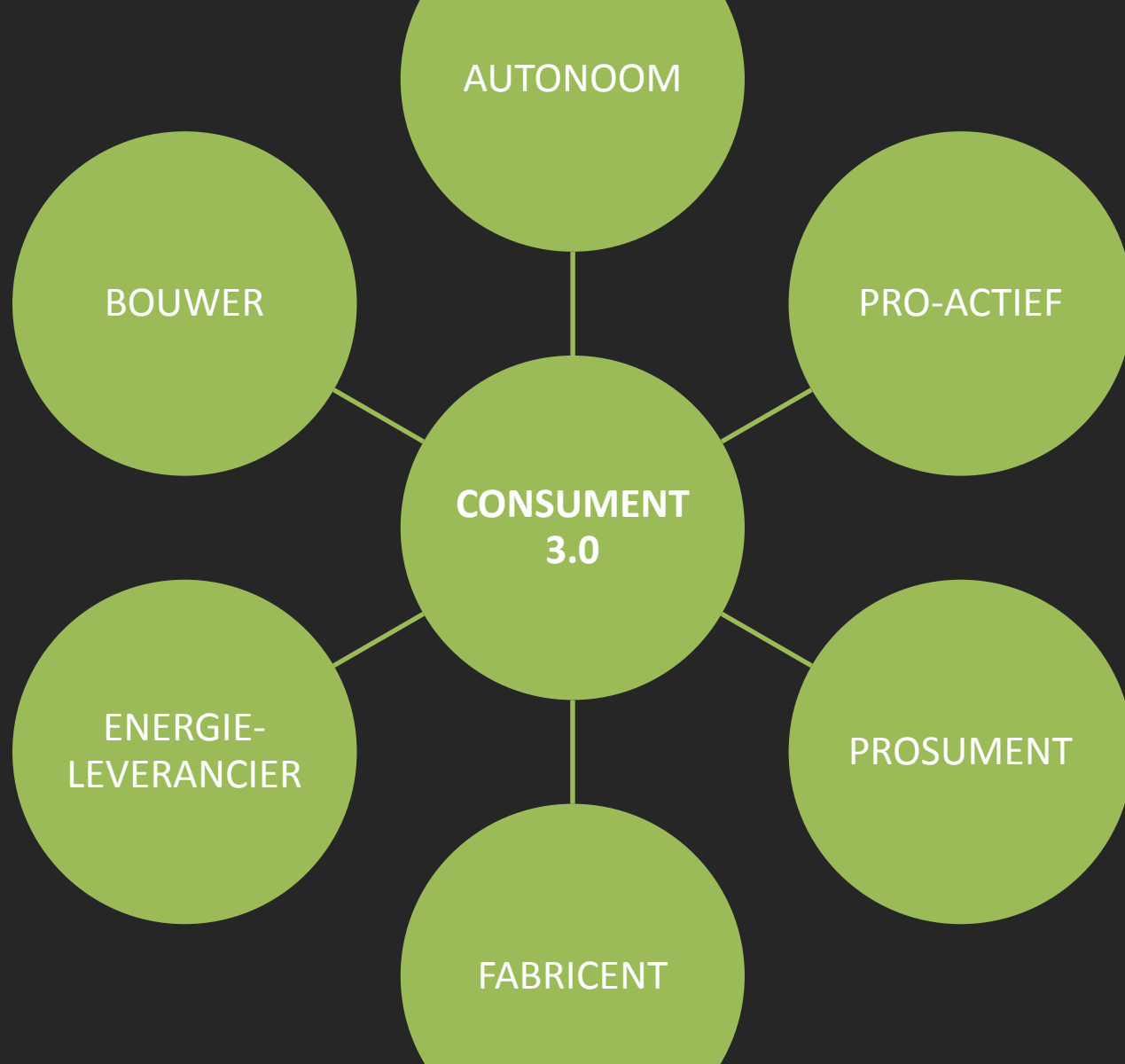
NIEUWE MAAKINDUSTRIE

Digitale revolutie in de maakindustrie

Fundamentele verandering van:
HOE wij dingen maken en vooral WIE het maakt

Iedereen wordt producent

AUTONOOM

BOUWER

PRO-ACTIEF

CONSUMENT
3.0

ENERGIE-
LEVERANCIER

PROSUMENT

FABRICENT

“

**Disruptieve burger komt onstuitbaar dichterbij
en gebruikt de disruptieve technologie om zich
slim en effectief te organiseren**

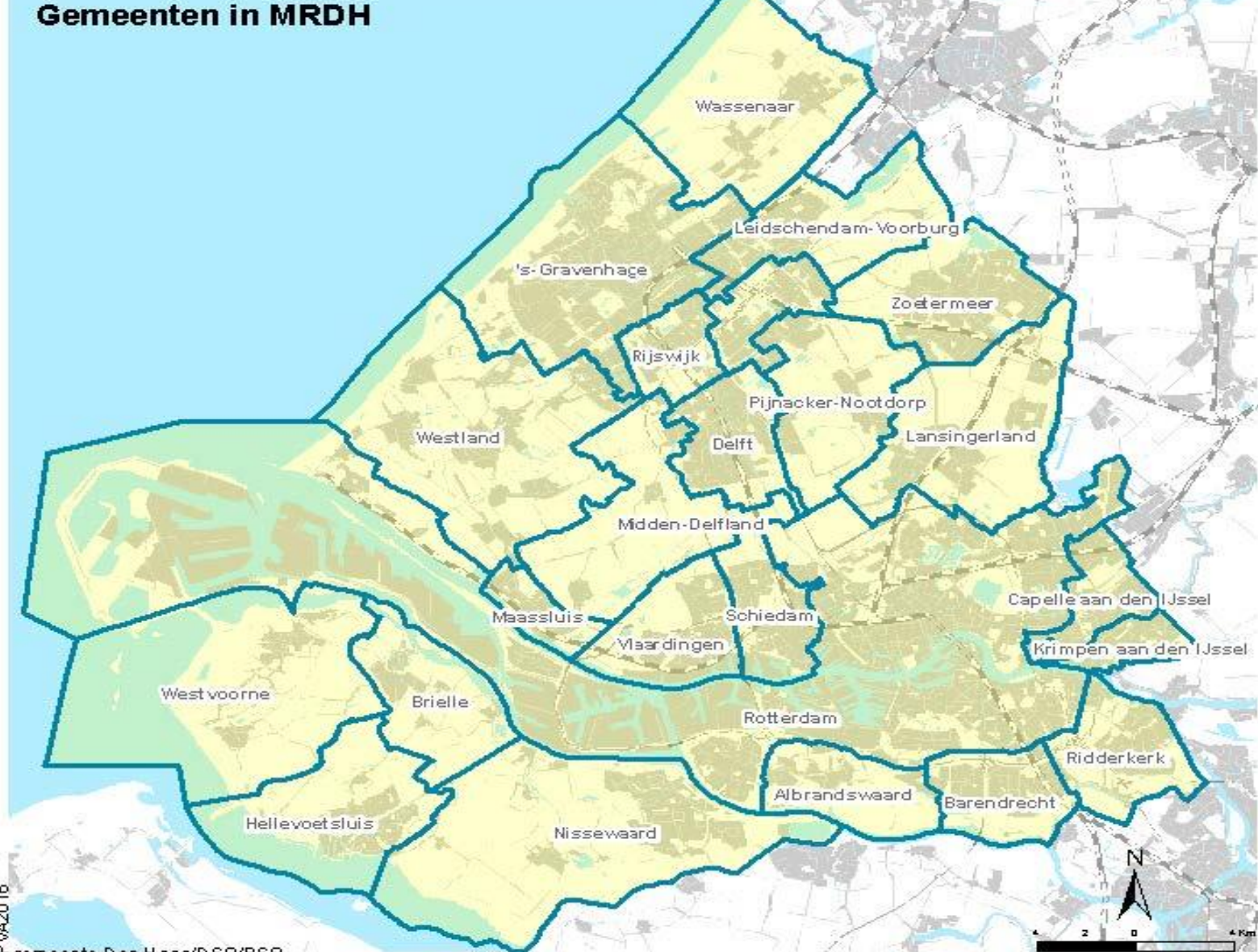
”

3

ROADMAP NEXT ECONOMY ROTTERDAM-THE HAGUE

Gemeenten in MRDH

KERNVRAGEN

is de MRDH regio klaar voor de nieuwe economie?

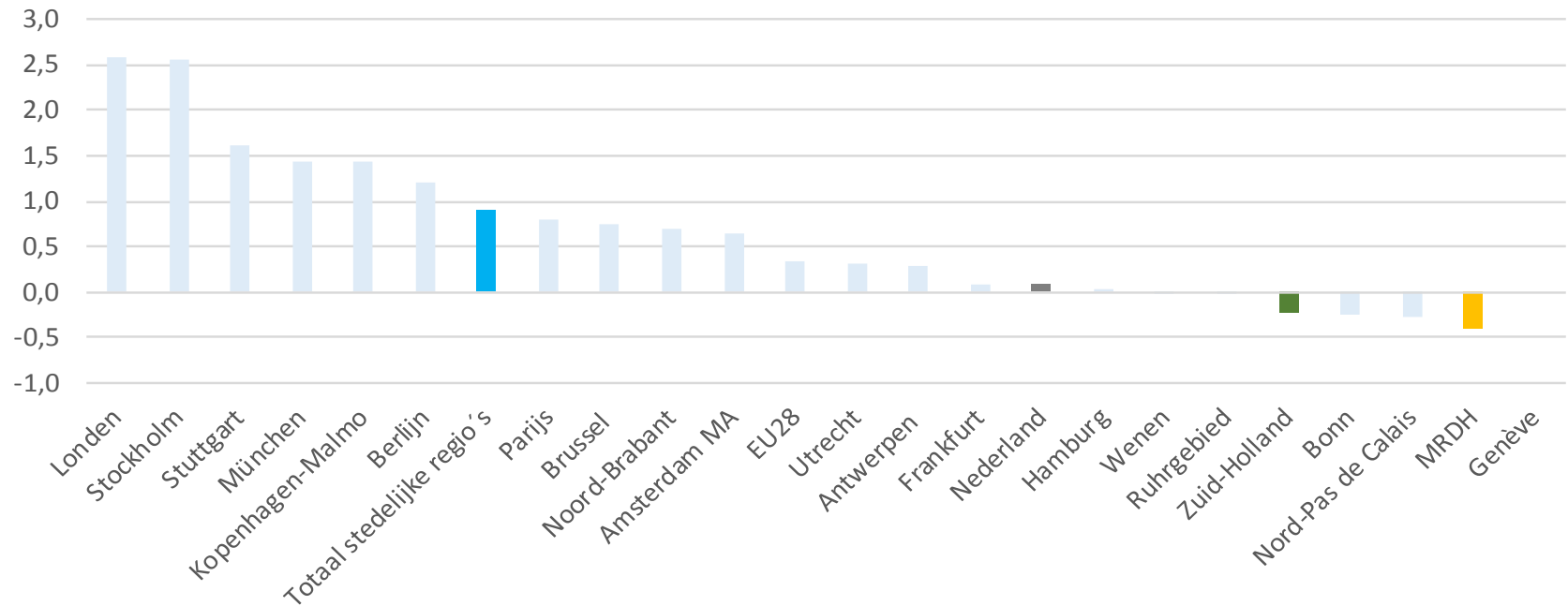
waar verdient de MRDH zijn geld mee over 20 jaar?

hoeveel en wat voor investeringen vraagt dit?

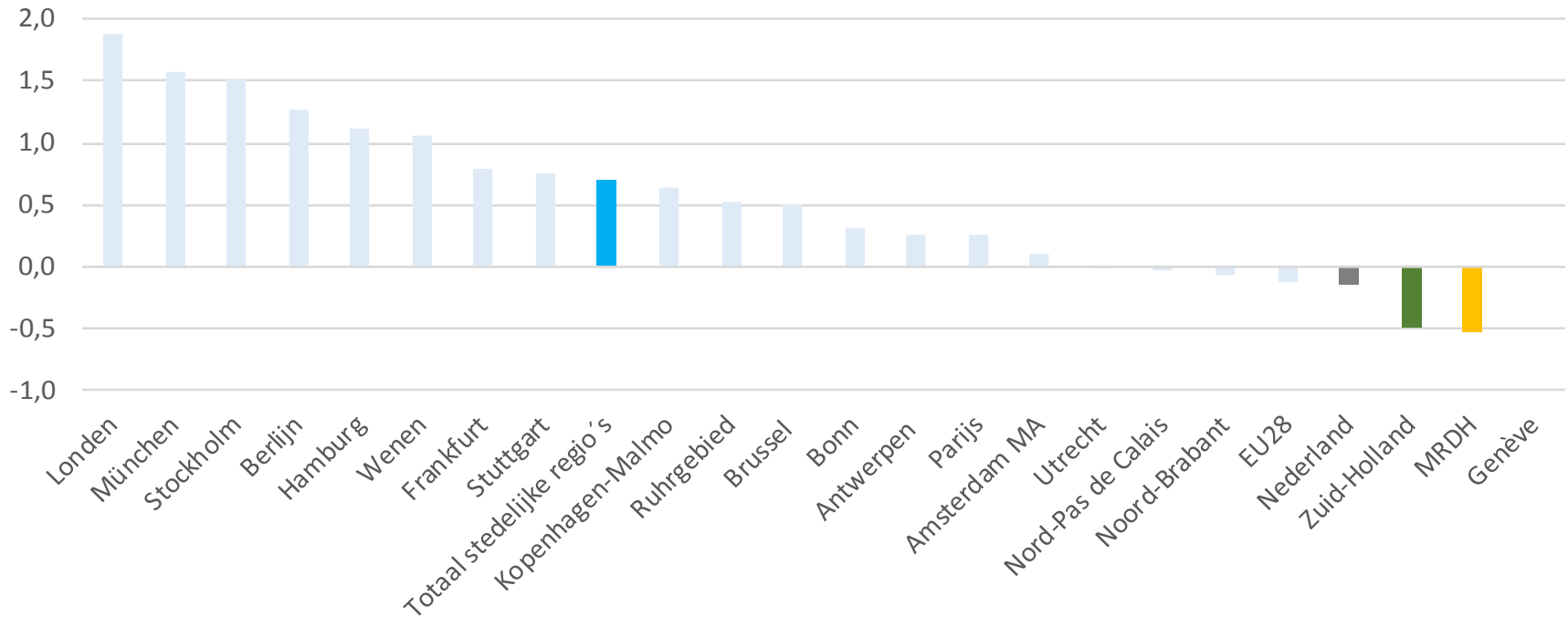
wat voor kennis en vaardigheden zijn daar voor nodig?

IS DE MRDH KLAAR VOOR DE NIEUWE ECONOMIE?

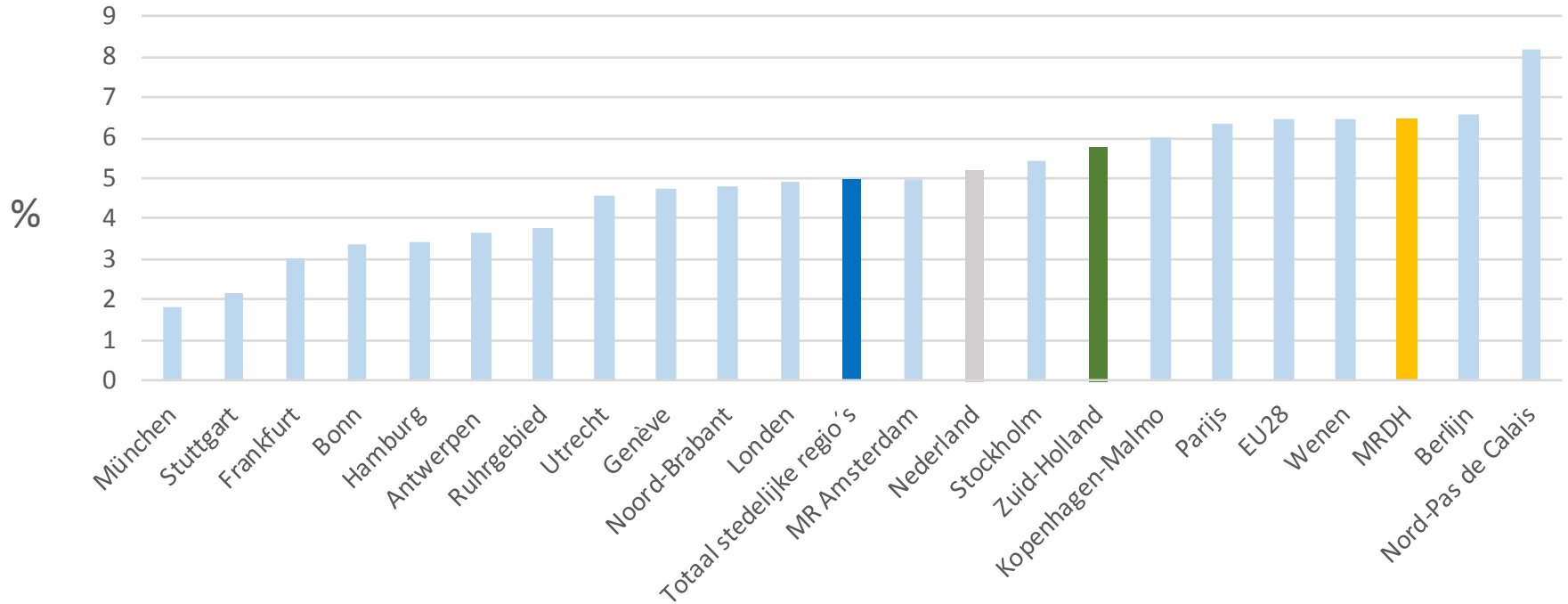
GROEI VAN BRP IN EUROPESE REGIO'S VAN 2009-2015

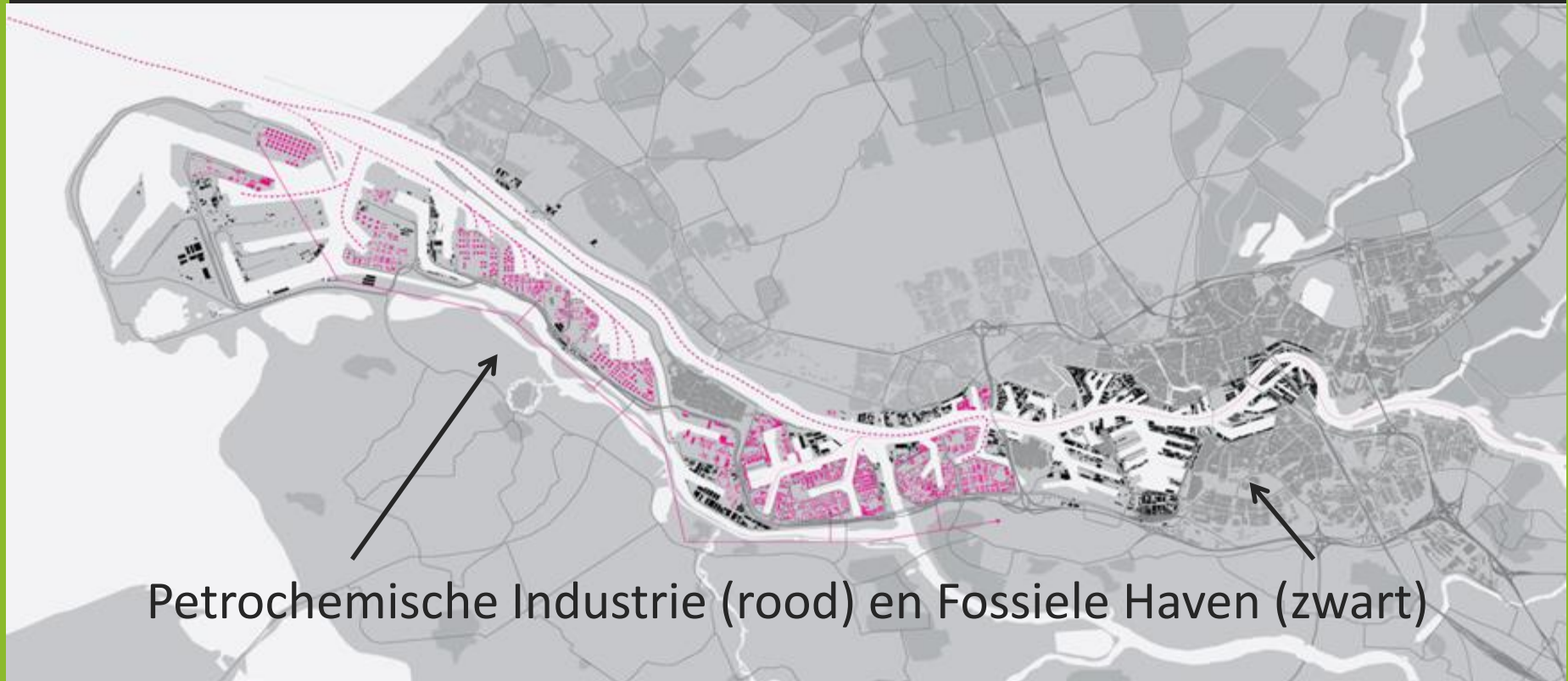
GROEI WERKGELEGENHEID IN EUROPESE REGIO'S VOOR 2009-2015

WERKLOOSHEID IN EUROPESE REGIO'S

DNA VAN HAVEN ROTTERDAM

FOSSIEL MAUSOLEUM

Beurswaarde EON

Koersval sinds 2011 is 90%

PIJLERS ROTTERDAMSE HAVEN

containertransport

grote spelers vallen om

petrochemie

innoveert onvoldoende

fossiele energie

verliest concurrentie met schoon

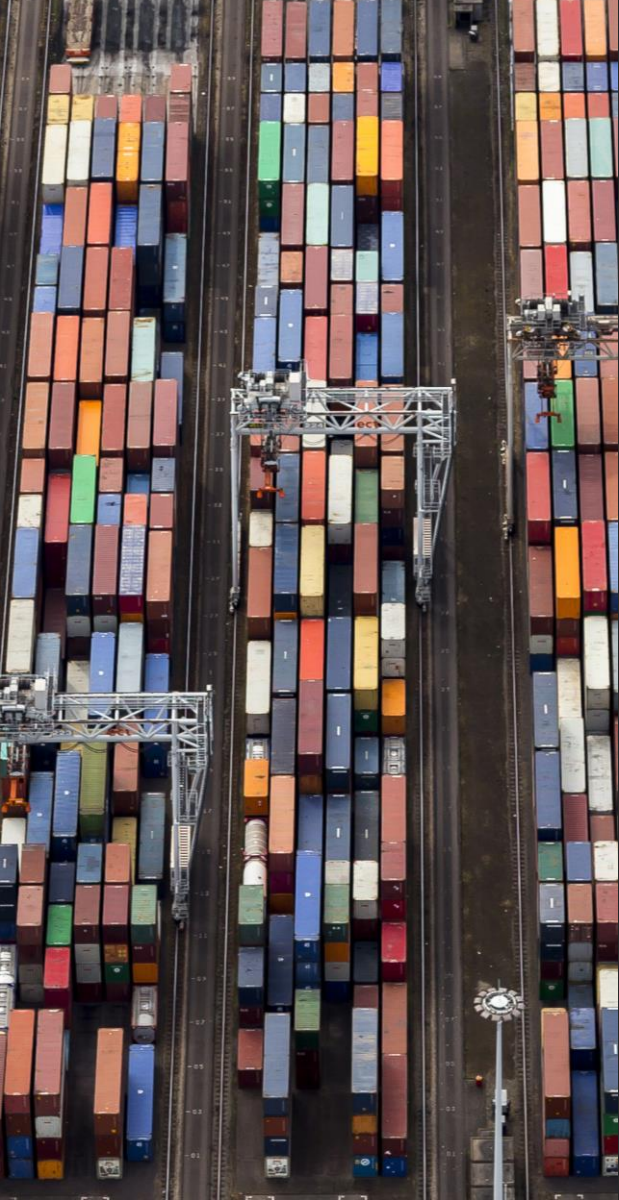

Fotografie: VanderWolf Images

HAVEN 3.0

Overleeft **NIET** op basis van
massa en volume

HAVEN 3.0

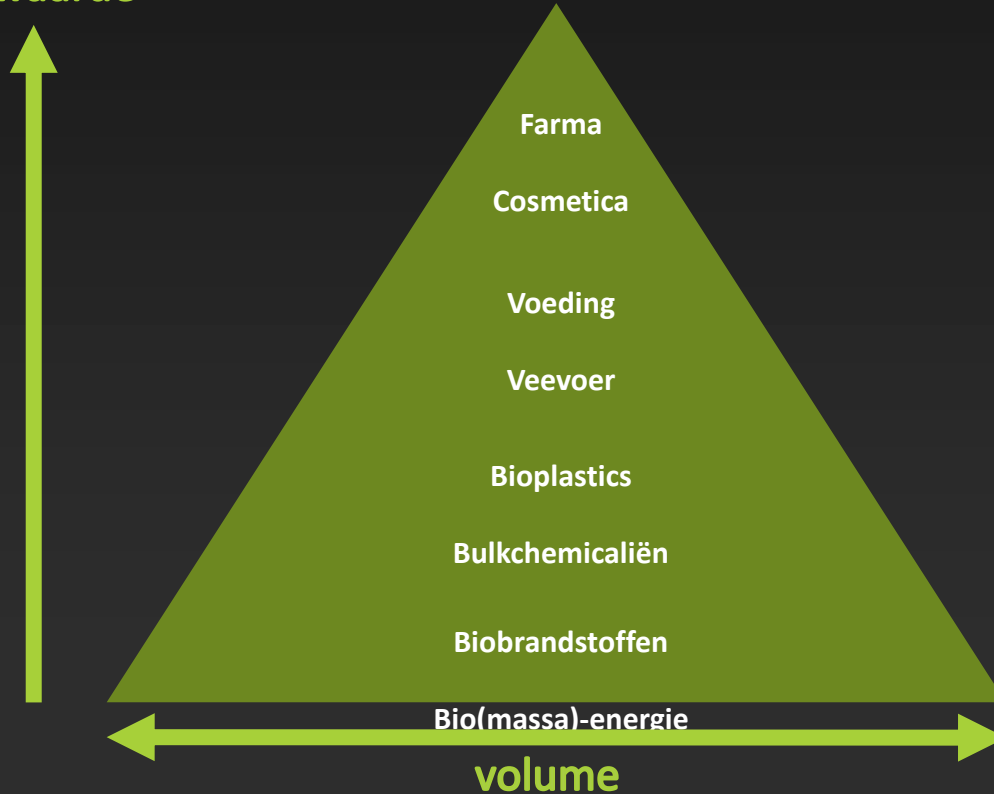
Maar **WEL** met:

- Digitale en slimme haven
- Groene haven: biomassa als grondstof i.p.v. olie
- Circulaire haveneconomie in straal van 100 km

Waardepiramide Biomassa

toegevoegde
waarde

DNA VAN GREEN PORT

90% gas gebaseerd

ZORG

AFZETMARKTEN

PHARMACIE

**GREENPORT
3.0**

NIEUWE
KLANTEN

COSMETICA

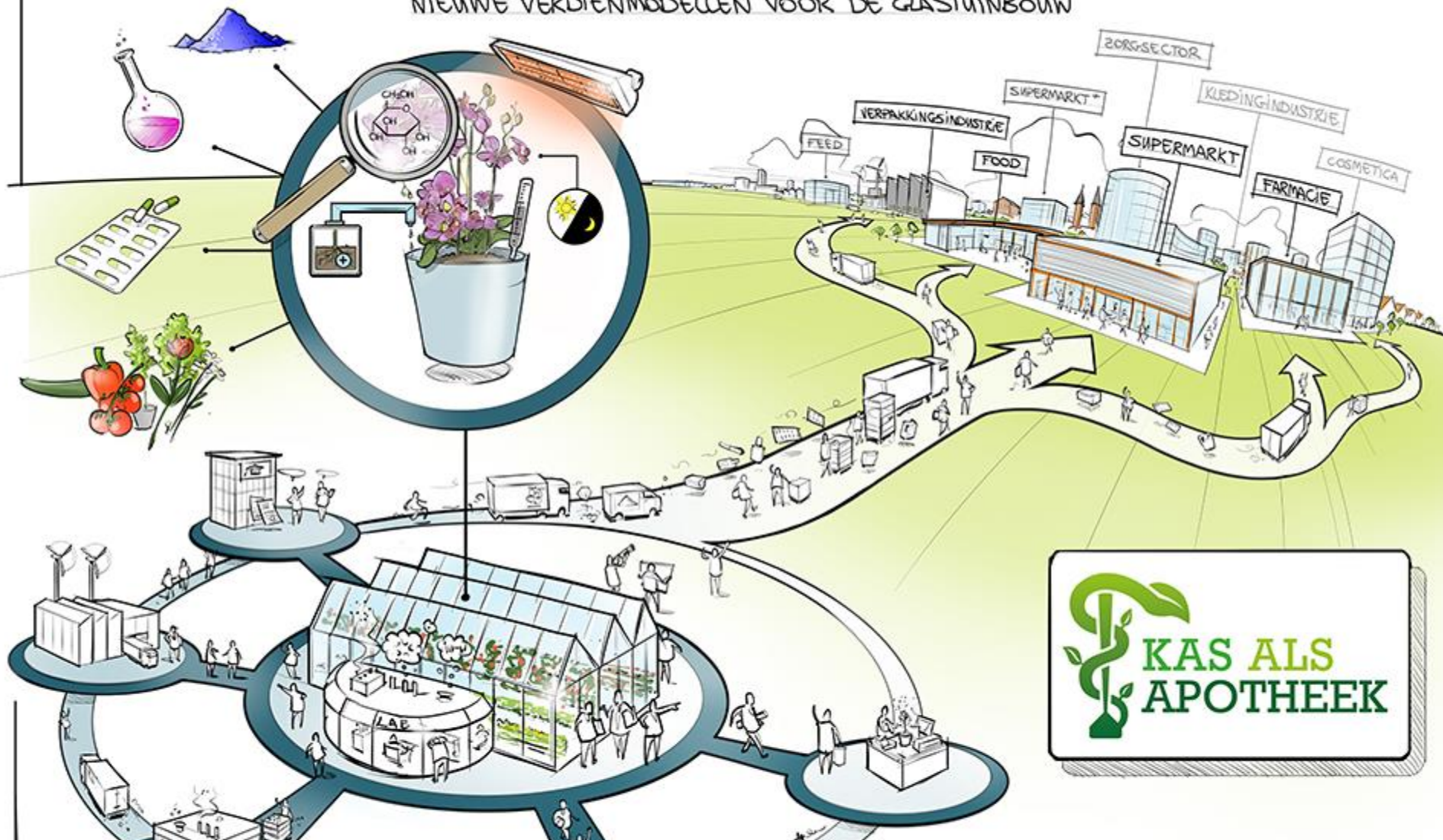
KLEDING

VERPAKKING

KAS ALS APOTHEEK

'NIEUWE VERDIENMODELLEN VOOR DE GLASTUINBOUW'

GREENPORT 3.0

zeekraal

zeewier

lamsoor

kruiden & cressen

snel groeiende niche-markten

GREENPORT 3.0

pharmacie

cosmetica

verpakking

kleding

zorg

nieuwe klanten & afzetmarkten

ONDERNEMERSCHAP 3.0

nieuw ondernemerschap is nodig

energie, financiën, digitalisering, automatisering, niche-markten
niche-producten, verduurzaming, nieuwe verdienmodellen

CONCLUSIE

MRDH GEBRUIKT POTENTIE NIET

MRDH heeft

kennis, R&D, infrastructuur

mensen, netwerken, bestuur

maar benut dat onvoldoende (<50%)

om geld te verdienen en banen te creëren

TOEGEVOEGDE WAARDE STEEDS MINDER

toegevoegde waarde in Regio Eindhoven:

54 cent per geïnvesteerde euro blijft in regio

toegevoegde waarde in MRDH regio:

8 cent per geïnvesteerde euro blijft in regio

**MRDH HEEFT POTENTIE MAAR STAAT VOOR EEN
ENORME OPGAVE À LA DE WEDEROPBOUW**

WAAR VERDIENT MRDH ZIJN GELD MEE OVER 20 JAAR?

5 TRANSITIEPADEN

Smart Digital Delta [towards zero marginal costs]

Smart Energy Delta [towards zero carbon]

Circular Economy [towards zero waste]

Entrepreneurial Region [towards new productivity]

Next Society [towards an inclusive society]

Digital Gateway

opbouw van nieuwe, geavanceerde digitale infrastructuur in regio

big data ; internet of things ; digital platforms; smart logistics

geen coördinatie en samenhang op regionaal niveau

Smart Energy Hub

opbouw van complete nieuwe energie infrastructuur in regio

decentrale, slimme energie: zon, wind; biomassa; geothermie;
all electric ; waterstof infrastructuur

koolstofvrije metropool regio

energie neutrale gebouwde omgeving

deep decarbonisation van energie intensieve industrie

nul emissie mobiliteit

SMART GRIDS

Lombok

slimme laadpalen kunnen elektrische auto's laden én ontladen, zodat de auto's woningen van energie kunnen voorzien. Laadpaal-Auto-Woningen driehoek

In de Utrechtse wijk Lombok worden autobatterijen van elektrische auto's gebruikt als kleine energiecentrale voor de opslag van zelf opgewekte zonenergie

Circular Economy

use & reuse as much as possible resources & waste within region

recycling, upcycling, biobased materials and clean technologies

reorientation of fossil fuels based industry in MRDH region

Smart Port & Greenport need to reinvent their business

Entrepreneurial Region

GAAT NIET OM

zoveel mogelijk start ups!

GAAT WEL OM

structuur: gebruik van kapitaal [menselijk, sociaal, institutioneel]

cultuur: leiderschap; risico-tolerantie; stimulerend

praktijk: faciliterende overheid [wet- regelgeving]

WORLD EXPO ROTTERDAM 2025

Events

TARR-2024 - THE NEXT ECONOMY

WORLD PORT HACKATHON

GovJam

Community of Practice Wierdouda

Rotterdam Floating City

Communities of practice

Future Mobility / e-Mobility

CoP - Right to Challenge

ROTTERDAM SCIENCE TOWER

ShareCircle

Co-working Spaces

the Rotterdam Collective

Launchdesk

ROTTERDAM PARTNERS

KEMA Laboratoriums

Corporates

Eneco

TAGPOINT

Ahoy.

Tooting Pavilion

FERRO DOME

Media

@Hogroenobrien

@AIRRotterdam

@Hyperbody

Aqua Dock

MADE IN MAH Living labs

Street Lab

Lab op Straat

het Schiebloc

THE OFFICE OF JEREMY RIKIN

StartupDelta

CIC

Accelerators

Startup Foundations

STARTUP

startupbootcamp

rockstart.

Venture Capital series A and above

Banking

ING

INTERNATIONAL BANKING CYCLE

STROOM

Sugels

STUDIO ROOSEGAARDE

OMA

MYRDY

Technology, Design & Art

KUNST HVT

Community initiatives

VAN DER ZEECHERING

Venture Capital Seed & Angel round

Banking

Venues

Universities & scientific research institutions

T Delft

Bran

Applied sciences

iholland

tio

Vocational education

albeda

TIJCKE

Infrastructures

Amsterdam Airport Schiphol

ICE

RET

Government

City of Rotterdam

NLI Nederlandse Investeringsmaatschappij

IFR - LT IP

ROTTERDAM OPEN EXHIBITION STORE

Rotterdam Dynamic 3D model

High schools

Primary education

VRIJSTAAT BETREDEN OP EIGEN RISICO
INNOVATIE IN UITVOERING

FREITAG
OOCL
OOCL
OOCL
OOCL

FREITAG
SHOP
ZÜRICH
OOCL
CAI
M4H
CAI
i
i

Next Society

gevaar van tweedeling

regio onderbenut menselijk kapitaal

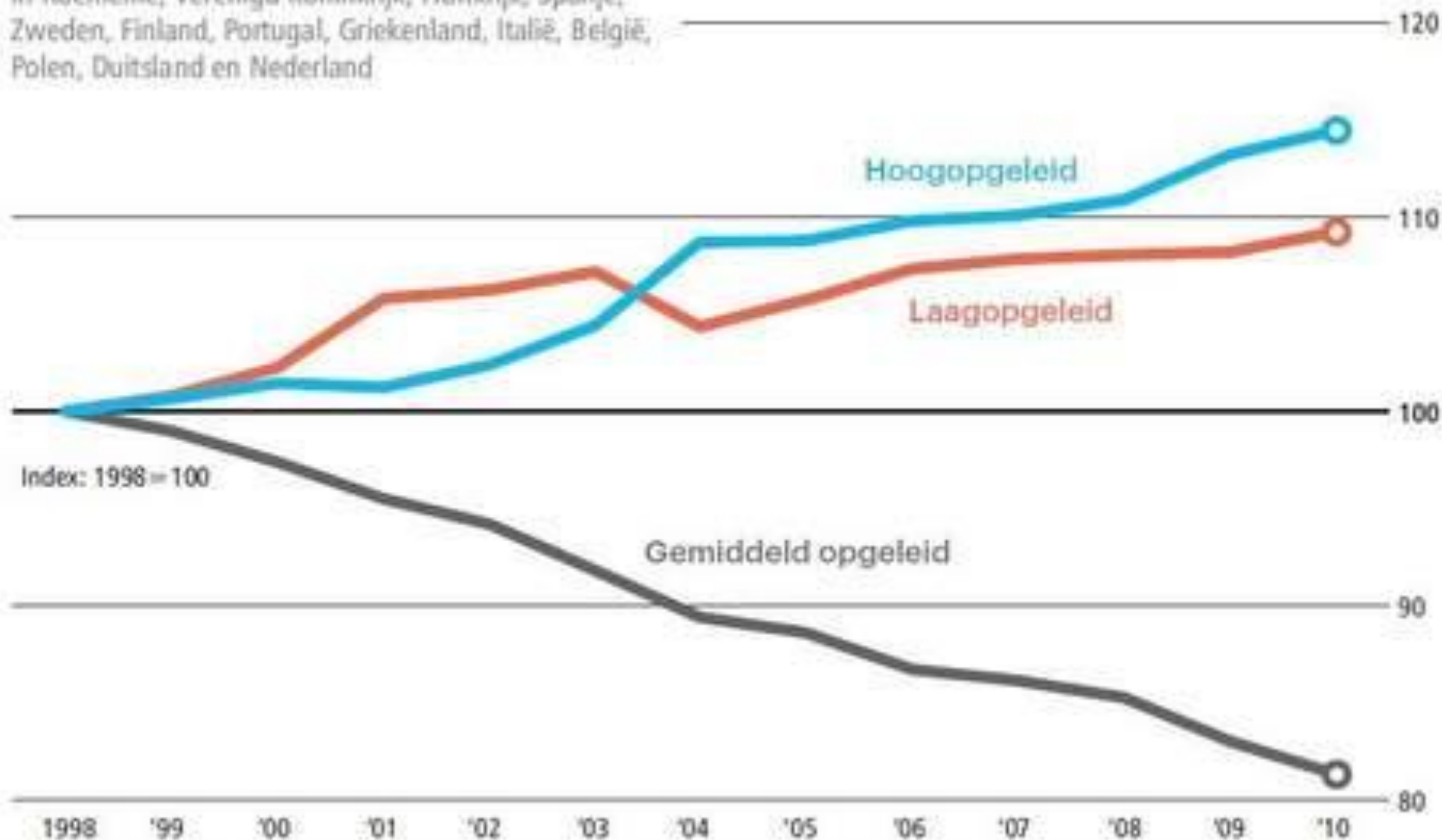
regio heeft relatief veel laag geschoolde mensen

beroepsonderwijs sleutel voor de transitie

sociale innovatie is leidend voor technologische innovatie

Verandering werkgelegenheid, 1998-2010, geïndexeerd

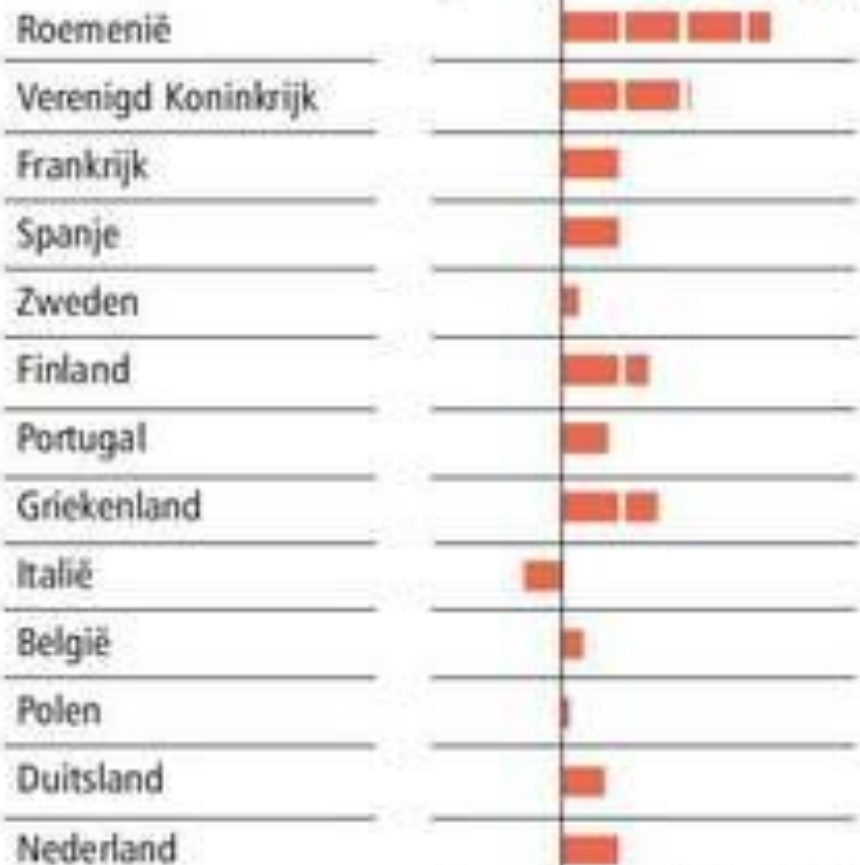
In Roemenië, Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Spanje, Zweden, Finland, Portugal, Griekenland, Italië, België, Polen, Duitsland en Nederland

Verandering werkgelegenheid, 1998-2010, in procenten

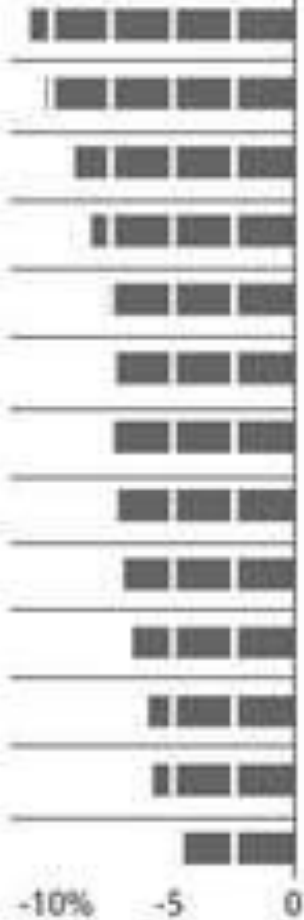
Lichte stijging in laagbetaalde sector

-5 0 +5 +10%

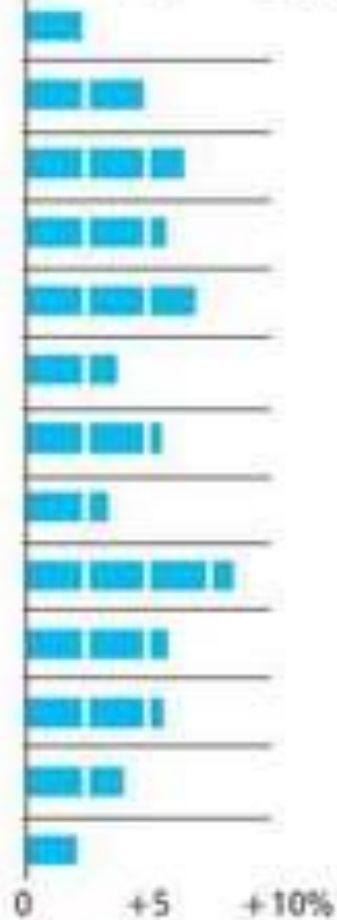
Sterke daling in gemiddeld betaalde sector

-10% -5 0

Sterke stijging in hoogbetaalde sector

0 +5 +10%

BETAALD WERK VOOR IEDEREEN IS ILLUSOIR

aantal inactieven is ca. 1.5 miljoen mensen

[bijstand, werkloos, arbeidsongeschikt]

grosso modo hetzelfde als 25 jaar geleden

'ijzeren arbeidsvoorraad' is al jaren hetzelfde

nieuwe economie stelt steeds hogere eisen

HOEVEEL EN WAT VOOR INVESTERINGEN VERGT DAT?

RENDEMENT VAN NIEUWE ECONOMIE

Elke € geïnvesteerd in de **NIEUWE** economie
LEVERT 3€ rendement op voor economie

innovatie | werkgelegenheid | structuurversterking

Elke € geïnvesteerd in de **OUDE** economie **KOST**
de samenleving 2€

FINANCIËLE INVESTERINGEN

---

smart digital infrastructuur	25 miljard euro
smart energy infrastructuur	15 miljard euro
sociale innovatie/ondernemerschap	5 miljard euro
onderwijs & arbeidsmarkt	5 miljard euro
Totaal	50 miljard euro

BANEN

---

ca. 50.000 banen op korte termijn, tot 2025

ca. 200.000 banen op lange termijn, tot 2050

banen in digitale, schone, circulaire economie

**INVESTERINGEN IN SOFTWARE (MENSEN) MINSTENS
ZO BELANGRIJK ALS IN HARDWARE (INFRASTRUCTUUR)**

**75% VAN SUCCES INNOVATIE IS TE DANKEN AAN
SOCIALE INNOVATIE, NIET AAN TECHN. INNOVATIE**

WAT VOOR KENNIS EN VAARDIGHEDEN VERGT DAT?

ARBEIDSMARKT 3.0

---

arbeid verandert

arbeiders veranderen

arbeidsrelaties veranderen

KENNIS HEEFT HOUDBAARHEID VAN 5 JAAR

JONGEREN VOORBEREIDEN OP VERANDERING

AL-LERENDE-DOEN & AL-DOENDE-LEREN

BEROEPSONDERWIJS 3.0

---

leren, werken, ondernemen in één

makerwerkplaatsen als 'living labs' & 'field labs'

innovatie-campussen voor maakindustrie 3.0

4

HOE DE TRANSITIE TE VERSNELLEN?

VERSCHILLENDE IMPULSEN

---

financiële impulsen

juridische impulsen

institutionele impulsen

mentale impulsen

JURIDISCHE INVESTERING

---

tientallen wetten & regels belemmeren nieuwe economie

afvalstoffenwet

regelvrije of regelluwe regio

regio 'new economy proof' maken

INSTITUTIONELE INVESTERING

---

meer samenwerken op regionaal niveau

oude en nieuwe economie verbinden

onderwijs beter op elkaar afstemmen

tripartite samenwerking is bepalend

MENTALE INVESTERING

---

mentale schaalsprong is nodig

regio heeft een groot verhaal nodig

gemeenten over hun schaduw heen

betaalt zich dubbel en dwars terug!

WAT LEVERT HET OP?

---

roadmap voor komende 10-20 jaar

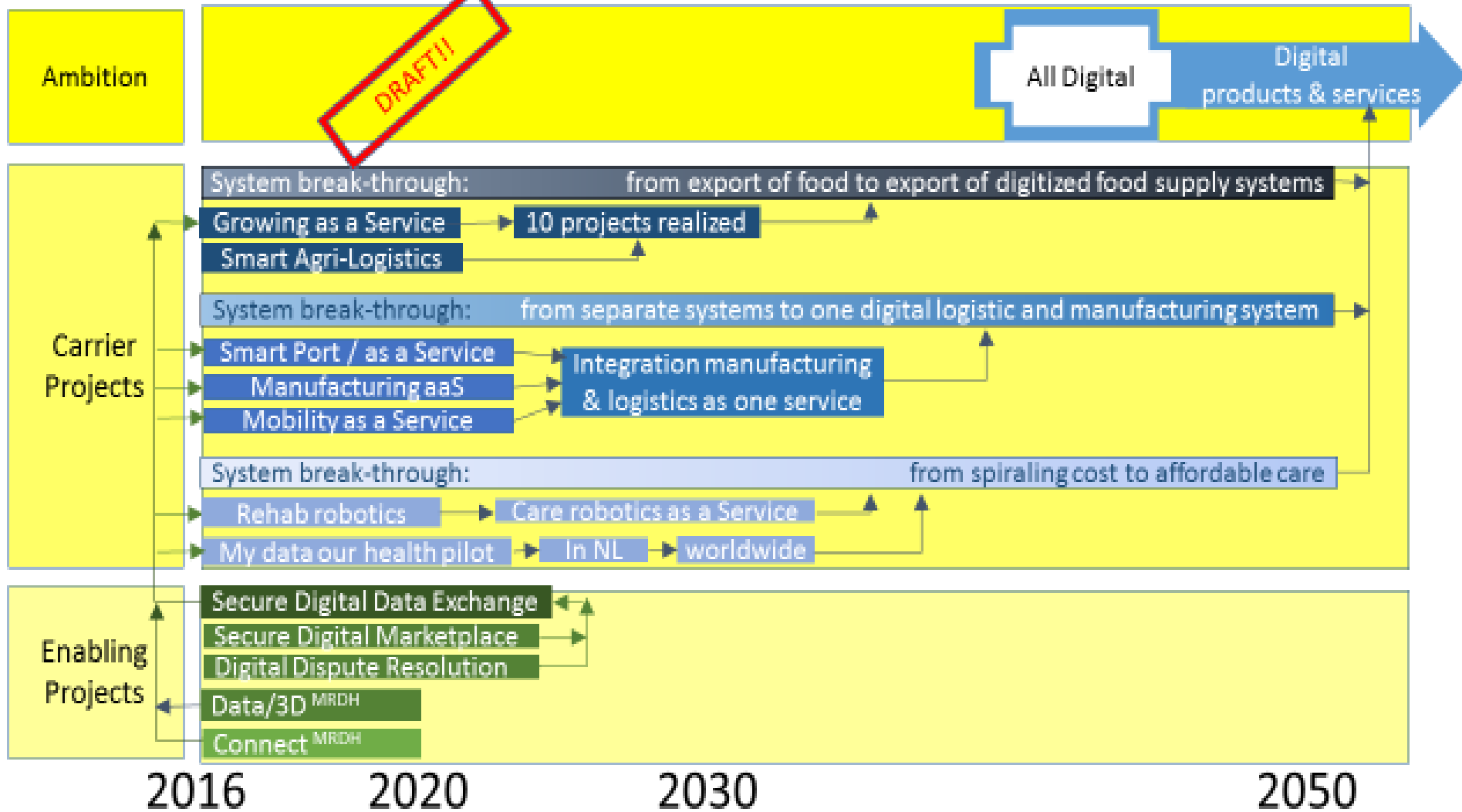
investeringsstrategie

projecten en business cases

tripartite governance model

Smart Digital Delta

ICOON PROJECTEN

100.000 huizen energieneutraal in 2023

digitale, slimme haven

Circulaire Greenport

5 RDM-achtige campussen

5

ROL VAN PARTIJEN

ROL OVERHEID

faciliterend

stimulerend

richting geven & ruimte bieden

consistentie!

ROL BEDRIJFSLEVEN

pro-actief

leidend i.p.v. volgend

investerend

ROL KENNISINSTELLINGEN

samenwerkend

multi- & interdisciplinair

investerend

ROL ENTREPRENEURS

aanjagers

cruciale rol

STRATEGISCHE FACILITATOREN

VERBINDERS

start-ups faciliteren

communities ontwikkelen

barrières wegnemen

schakelen tussen oude & nieuwe

NIEUWE COMBINATIES STIMULEREN

3D-Printer

maritieme industrie

app-ontwikkeling

containertransport

bioraffinage

biopolymeren in Haven

maakindustrie 3.0

Merwe-Vierhaven

elektron. afvalverwerking

Merwe-Vierhaven

**Nooit eerder was er:
zo'n breed gedeelde urgentie
deden zoveel partijen mee
éénstemmigheid over richting
zo'n unieke kans voor regio**

**Iedereen zei dat het onmogelijk
was, totdat er iemand langs
kwam die dat niet wist**